

FINANCOVÁNÍ ZBROJENÍ

CO SLUŠÍ ROZUMĚTI FINANCOVÁNÍM ZBROJENÍ

Hovoříme-li o financování zbrojení, sluší nám mít na paměti, že nejde o nic jiného, než o pouhou formu, kterou zbrojní břemeno má být rozvrženo na jednotlivé členy hospodářské pospolitosti státní. Tato skutečnost vynikne nejlépe, odmyslíme-li si na okamžik existenci peněz i celého měnového aparátu finančního. Nutnost zbrojení jeví se nám pak jako nutnost vyrobti vedle množství statků spotřebních a investičních, určených pro civilní spotřebu a investici národa, další množství statků, jež budeme krátce nazývat statky výzbrojními.

Tyto statky musí být vyrobeny v době přítomné. Musí je vyrobti generace, která právě žije a produkuje. Nemůžeme na naše hranice místo pevnosti položit právně závazné ujištění, že tam bude za dvacet let postavena pevnost, nemůžeme se proti leteckému útoku v době přítomné chránit protiletadlovými děly, které budou vyrobeny až za deset let. Sebe lepších prostředků obranných, které budou vyrobeny až v budoucnosti, by se dnešní nepřítel sotva zalekl. Problém, zdali břemeno zbrojení má nésti generace přítomná či generace budoucí, zní proto poněkud jinak, než si to v obvyklé řeči představujeme, majíce při tom na mysli stránku rozvržení finančního břemene.

Vyroběním výzbrojních statků není však výzbrojení národa nijak dokončeno. Musí zde ještě být lidé, kteří již v míru dovedou s těmito statky patřičně zacházeti. Dnes jsou obvyklé hlavně tři způsoby organizace vojenské služby: systém miliční, systém stálého vojska z povolání a systém národního vojska. Nejobvyklejší je systém poslední. Výcvik těchto osob ve vojenské službě jest možný jen tehdy, jestliže jim ostatní členové národní pospolitosti po dobu jejich výcviku poskytnou prostředků na existenci, jinak řečeno, budou je žít.

Jak může některý národ vyrobti výzbrojní statky a užít svoji armádu? Pro to máme jen dvě cesty. Buď omezí svou civilní spotřebu a své civilní investice o míru potřebnou pro statky výzbrojní a výživu armády, anebo zvýší svou úhrnnou národní výrobu o tyto statky. Obě cesty lze ovšem kombinovat.

V každém případě musí však být výzbrojní statky vyrobeny a armáda vyživena v době přítomné. O kolik omezí přítomná generace svou spotřebu, o tolik sníží svou životní míru. O kolik sníží přítomná generace své investice, o tolik zanechá příští generaci menší dědictví. O kolik zvýší přítomná generace svoji výrobu, o tolik prakticky prodlouží svou pracovní dobu. Tak jeví se věc s hlediska národa jakožto hospodářského celku společenského.

Jinak se to však jeví s hlediska jednotlivce jakožto jednotky výrobní a spotřební. Je to důsledkem dělby práce, bez níž racionalisovaná moderní výroba je nemyslitelná. Někteří jednotlivci budou se musit cele věnovat výrobě statků výzbrojních a vojenské

službě, zatím co ostatní budou i nadále vyrábět jen civilní statky spotřební a investiční. Ti, kteří vyrábějí statky civilní, měli by pak živiti ony, kteří vyrábějí statky výzbrojní a věnují se vojenské službě

V tom je však háček. Po výzbrojních statcích neexistuje v míru poptávka v pravém soukromohospodářském smyslu toho slova. Odmyslím jejich vývoz. Hospodářství soukromá jako taková nejsou zpravidla spotřebiteli výzbrojních statků, ani jich nelze užíti jako statků výrobních v podnicích.

Je nesnadno představit si hospodářsky rozumnou spotřebu protiletadlového děla, jehož výroba stála milion korun, stejně nesnadno je představit si jeho soukromohospodářské užití výrobní.

Zcela obdobně je i vojenská služba s hlediska soukromohospodářského úplně neúčinnou činností, ježto v žádném směru netvoří nových hodnot.

Není proto pochyb, že s hlediska soukromohospodářského ani výroba výzbrojních statků není rentabilní, ani vojenská služba užitečná.

Jinak je tomu ovšem s hlediska státu jakožto hospodařícího celku národního a jakožto mezinárodní jednotky.

Právě v dnešní pohnuté době bylo by krutou chybou, kdybychom si nalhávali naivní fantazie o existenci nějakého mezinárodního právního řádu, obdobného právnímu řádu vnitrostátnímu. Každý samostatný stát je svrchovaný, nemá nikoho vyššího nad sebou.

Mravní úvahy ovlivňují jeho rozhodnutí jen potud, pokud nejsou v rozporu s důležitými zájmy. Tohoto stavu můžeme litovat, můžeme jej mravně odsoudit, ale nesmíme před ním zavřít oči.

Za amorálního stavu v mezistátním styku je armáda s hlediska státu právě tak rentabilní investicí a služba vojenská právě tak rentabilní službou, útočnou či obrannou, jako je nástroj v ruce dělníka. Je hospodářsky stejně odůvodněnou. Revolver v ruce lupiče nebo hlídače je s jeho hlediska právě tak výrobním prostředkem, jako zámek u dveří nebo plot u zahrádky s hlediska vlastníka.

Prostředníkem pro vyrovnání zájmů mezi výrobcí statků výzbrojních i občany konajícími vojenské služby a mezi výrobcí statků civilních je stát ve své funkci představitele kolektivního zájmu obranného všech jednotek výrobních a spotřebních. Stát „kupuje“ výzbrojní statky od výrobců a platí vojákům za jejich služby. Tím se těmto statkům a službám dostane obdobné hodnoty směnné, jakou mají statky a služby civilní. Výslovně pravím obdobné, nikoli stejné hodnoty směnné. Jde zde v podstatě o fikci „ceny“ v obvyklém smyslu národohospodářském, poněvadž zde není nabídky a poptávky v obvyklém smyslu tohoto slova. Jediným poptavatelem je stát, má však jiné postavení, než by měl soukromý monopolní poptavač, protože intenzita jeho zájmu se řídí jinými skutečnostmi.

Z toho plynou velmi závažné důsledky pro organizaci výroby i tvorbu cen výzbrojních statků a pro opatřování vojenských služeb.

Druhou stránkou funkce státu v tomto směru je rozvržení břemene na všechny členy státní pospolitosti hospodářské. Toto rozvržení může se státi různými formami. Jedním z technických prostředků pro provedení rozvržení jsou pak peníze a celý měnový aparát finanční.

Stát však nekupuje všechny výzbrojní statky, mnohé z nich pořizují si jeho obyvatelé pro sebe z vlastní iniciativy. Výdaj soukromníka za plynovou masku, za protiletadlový kryt, je s hlediska hospodařícího celku národního také výdajem výzbrojním. Tyto výdaje vymykají se přirozeně jakémukoliv odhadu, o jejich zjištění ani nemluvě. Omezujeme proto svou studii jen na výzbrojní statky a služby hrazené přímo z prostředků veřejných.

VĚCNÝ ROZSAH VÝDAJŮ NA ZBROJENÍ

Bylo by podstatným omylem domnívati se, že jen výdaje ministerstva národní obrany jsou výdaji na zbrojení. Přímou či nepřímou, více či méně, projevuje se zbrojením i v těch „nejcivilnějších“ výdajích veřejných. Každý obor státní i jiné veřejné správy má své větší či menší výdaje způsobené přípravou pro válku.

Tyto výdaje jsou roztroušeny v nejrůznějších položkách, buď samostatně či jako jejich zvýšení.

Sotva kdy podaří se přesně zjistiti, které konkrétní výdaje jsou civilními a které výzbrojními, tím méně podaří se zjistiti u výdajů smíšených míru, do které je sluší považovati za civilní a do které za výzbrojní. Nebylo by to však ani účelné, poněvadž ve zbrojení máme mnoho věcí, které musí zůstat utajeny, aby neztratily svou vojenskou hodnotu.

Procházíme-li náš poslední státní rozpočet, seznáme, že vskutku ve všech kapitolách jsou výdaje způsobené zřejmě zbrojením. Hned v kap. I. (president republiky) vidíme náklad na vojenské oddělení kanceláře presidenta republiky, v kap. II. je to vybavení budov zákonodárných sborů protiletectkými kryty, samostatnými elektrárnami a vodárnami. V kap. III. vidíme dispoziční fond, jehož značná část bude asi věnována zpravodajské službě, stejně je tomu i v kap. IV. (ministerstvo zahran. věcí), kde vidíme vedle toho i náklady na vojenské přidělence. Výdaje min. národní obrany (kap. V.) sluší ovšem téměř všechny považovati za výzbrojní. Je jimi však značně zatíženo i min. vnitra (kap. VI.), poněvadž úřady politické vedou evidenci branců, protiletectkou obranu a ochranu a do jisté míry i brannou výchovu. I značnou část nákladů na veřejnou bezpečnost sluší přičísti na vrub nákladů na zbrojení.

Ministerstvo školství a národ. osvěty (kap. X.) se stará o brannou výchovu mládeže navštěvující školy. Ministerstvo zemědělství (kap. XI.) připravuje organizaci zemědělské výroby a zásobovací plán pro případ války, provádí lesní policii. Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností (kap. XII.) obdobně připravuje organizaci výroby průmyslové a živnostenské, zásobování průmyslovými výrobky a organizaci vodní dopravy pro případ války.

Značný podíl mají náklady na zbrojení na výdajích ministerstva veřejných prací (kap. XIII.). Téměř všechny státní budovy musí býti stavěny tak, aby jich bylo lze v případě války užíti jako pomocných nemocnic, kasáren nebo vojenských úřadoven. Pak to je organizace zásobování uhlím. Dále je to organizace technického zkušebnictví a výzkumnictví, civilního letectví a elektrisace státu, jež musí vyhovovati účelům vojenským.

Konečně to je stavba silnic a mostů, vodních staveb, usplavnění řek, organizace říčního plavebnictví a organizace hornictví a hutnictví.

Že poštovní, telegrafní, telefonní, radiová a železniční doprava (kap. XIV. a XV.) musí býti již v míru organizovány i s hledisk vojenských, což leckde značně zvyšuje jejich náklady, je celkem obecně známo.

Stejně i to, že ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy (kap. XVII.) má značné výdaje výzbrojní.

Avšak i takové ministerstvo financí má náklady, jež jsou způsobeny zbrojením, na př. jisté práce katastrální, část nákladů na finanční stráž, organizace monopolu výbušných látek a pod.

Stejně je tomu i u státních podniků, na př. u pošt, železnic, u vojenské továrny na letadla, u vojenských lesních podniků (dělostřelecké střelnice), jakož i u svazků územní i zájmové samosprávy.

ABSOLUTNÍ VÝŠE VÝDAJŮ NA ZBROJENÍ A JEJÍ PODÍL NA VŠECH VÝDAJÍCH VEŘEJNÝCH

Kolik činí úhrn všech, přímých i nepřímých, výdajů na zbrojení v našem státě, nelze, jak plyne z předchozí úvahy, vůbec přesně zjistit. Odhadneme-li úhrn všech veřejných výdajů státních, zemských, okresních, obecních a ostatních samosprávných částkou asi 15 miliard Kč, můžeme zcela přibližně říci, že asi třetina z toho připadá na náklady válek minulých (úrok a úmor dluhů, péče o invalidy, atd.), asi třetina na přípravu pro války budoucí, tedy na zbrojení v nejbližším slova smyslu, a jen poslední třetina na všechny ostatní, vskutku civilní potřeby veřejné.

Kdyby tedy nebylo bývalo válek v minulosti a kdybychom se nemusili na ně připravovat v budoucnosti, mohli bychom všechna veřejná břemena, všechny daně, dávky a poplatky, snížit na třetinu.

STRUKTURÁLNÍ POVAHA VÝDAJŮ NA ZBROJENÍ

Předpokladem pro nalezení optimální formy financování výdajů na zbrojení je rozbor jejich strukturální povahy s hlediska jejich časového rozvržení.

V první řadě sluší odlišiti výdaje každoročně se pravidelně opakující od výdajů vyskytujících se jen v delších časových obdobích, tedy s hlediska jednorozhodného období rozpočtového jednorázových.

Pravidelné jsou ony výdaje, jež slouží k tomu, aby výzbrojní úroveň některého národa byla trvale udržována. Zde máme dvě možnosti. První z nich je udržování absolutní, dané výzbrojní úrovně, bez zřetele na dlouhodobý časový trend, jenž jest mírně vzestupný, a bez zřetele na ostatní státy. Protože to znamená relativní vojenské slábnutí státu, je to nedostatečné. Druhou možností jest udržování stejného kroku se všemi ostatními státy, tedy relativní rovnosti výzbrojní úrovně s ostatními státy. Prakticky, ježto jak řečeno zbrojení se stále zvyšuje, znamená to neustálé zvyšování absolutní úrovně výzbrojní.

Jednorázové výdaje na zbrojení jsou ony, jež slouží k tomu, aby v krátké době bylo docíleno zvýšení dosavadní poměrné výzbrojní úrovně, s úmyslem tuto úroveň pak udržovati na dosažené poměrné výši. Příkladem je tu národ, který dosud své zbrojení zanedbával a který z jakýchkoli důvodů chce tuto svou trvalou úroveň v krátké době zvýšiti do nové hladiny.

Obdobou prvních nákladů v podniku jsou náklady udržovací, obdobou nákladů druhých náklady investiční.

ÚČINKY VÝDAJŮ NA ZBROJENÍ.

Účinky výdajů na zbrojení jsou dvojího rázu: příznivého i nepříznivého.

Příznivě projevuje se zbrojení přímo ve větší zaměstnanosti podniků vyrábějících výzbrojní statky, tedy i ve větší zaměstnanosti jejich zaměstnanců. Důchody těchto osob, podnikatelů i zaměstnanců, se zvýší, nepřímým důsledkem zbrojení je proto i zvýšená spotřeba a tím i zvýšená výroba statků civilních. To nastane i tehdy, jestliže se výzbrojní statky dovážejí z ciziny, protože v tomto případě opět musíme doma vyrobit nové statky civilní, kterými bychom ty dovezené mohli zaplatit.

Vojenská služba projeví se pak na pracovním trhu zvětšením poptávky po práci, což vede buď k zmenšení či odstranění nezaměstnanosti nebo dokonce k nedostatku pracovních sil a tím ke zvýšení mezd.

Nepříznivé následky zbrojení plynou z toho, že osoby zaměstnané výrobou a službou civilní musí nadále vyrobiti nejen vše, čeho potřebují pro sebe, nýbrž i vše, čeho potřebují osoby zaměstnané výrobou statků výzbrojních a službou vojenskou. Důsledkem jest buď prodloužení pracovní doby nebo pokles životní míry, což snad někdy může býti v určité míře kompensováno racionalisací výroby.

Dalším důsledkem je stoupání cen těch statků, které mohou sloužiti jak účelům výzbrojním, tak civilním.

S hlediska soukromohospodářského jest proto zbrojení vždy, a to pravidelně velmi značným zatížením celého národního hospodářství zbrojícího státu.

ZÁSADY PRO FINANCOVÁNÍ ZBROJENÍ

Z předchozích výkladů plynou tři hlavní zásady, podle kterých má býti mírové zbrojení kteréhokoli státu financováno, aby rozvržení jeho břemene bylo hospodářsky správné a spravedlivé:

1. Forma financování musí se řídit strukturální povahou zbrojení.
2. Forma financování nesmí pomíjeti skutečnost, že jde o zbrojení v míru. Stát nesmí již v míru vyčerpati všechny rezervy pro opatření příjmů, nýbrž musí některé z nich, a to ony, které pro národní hospodářství jsou nejtěživější, ponechat nedotčeny pro případ války. Jinak by v době války neměl již z čeho čerpat.
3. Forma financování musí bráti přiměřený zřetel na vrstvy, jimž z výdajů na zbrojení plyne prospěch, a na ony, jimž z nich plyne újma potud, že tyto účinky bude pokud možno kompenzovat.

MOŽNÉ FORMY FINANCOVÁNÍ VÝDAJŮ NA ZBROJENÍ

Je více způsobů, jichž pomocí může stát financovati svoje zbrojení. Rozhodnutí mezi nimi není snadné, často závisí na konkrétních okolnostech daného případu. Sluší však stále míti na paměti, že jde o pouhé finanční formy nutné v peněžním hospodářství státním. To osvětluje zejména úvodní stať tohoto článku.

V první řadě jsou to způsoby, jimiž si stát jedním rázem, v krátkém omezeném čase opatří potřebné prostředky peněžní. Jsou to:

1. Inflace měny nebo úvěru a ostatní manipulace měnové.
2. Jednorázové dávky majetkové nebo jiné, časově omezené mimořádné daně a dávky.
3. Státní půjčky.
4. Prodej, likvidace či upotřebením státního majetku.

Vůči těmto jednorázovým, nepravidelným prostředkům, jež nelze v krátké době opakovati, stojí jako jediný pravidelný, opakující se prostředek pravidelné a trvalé daně, případně příjmy ze státního podnikání. Do jisté míry souvisí s prostředky jednorázovými, ježto na př. úhradu úroku a úmoru státních půjček sluší zpravidla hledati v pravidelných příjmech státních.

ROZBOR ZPŮSOBŮ FINANCOVÁNÍ

1. Inflace měnová spolu s ostatními úvěrovými operacemi měnovými jest snad nejsnadnější formou, kterou lze v krátké době opatřit velké prostředky na zbrojení jednorázové povahy. Z její povahy plyne, že pro financování pravidelných, trvalých potřeb výzbrojních je nástrojem zcela nezpůsobilým.

Viděli jsme, jak za světové války téměř všechny státy tohoto prostředku ve větší či menší míře použily k financování války. Viděli a prožili jsme však také její konečné účinky. Seznali jsme tak i veliké nebezpečí, které se v ní skrývá pro celý hospodářský život národa.

Je možno zvětšit oběh papírových bankovek nekrytých zlatem, aniž by se při tom měna zhroutila? Nevidím v bankovce onen pomyslný kousek zlata, vidím v ní jen jednotku pro měření hodnot, asi tak, jako metr je jednotkou délky, litr jednotkou míry, kilogram jednotkou váhy. To zlato, které má naše Národní banka, je pro mne podločkou důvěry našeho občanstva, které bylo vychováno v určitých názorech, a jen jako takové má hodnotu pro stálost naší měny.

Každá nově vydaná koruna musí však odpovídati stejné hodnotě soukromohospodářské užitečnosti nově vytvořených statků. Dlužno plně souhlasit s prof. Englišem, pokud praví, že hmotné statky se nedají vytvořit žádnými měnovými operacemi. Každá koruna, vydaná bez hospodářské zásluhy, jest proto již inflací.

Do určité, poměrně malé výše můžeme ovšem tuto míru překročit, aniž by to způsobilo pokles měny. Ve větším rozměru to nejde. Příkladem je nová německá marka, jejíž skutečná hodnota klesla o tolik, kolik bylo za nově vydané marky vyrobeno soukromohospodářsky neúčinných statků výzbrojních.

Kvantitativní vyjádření těchto pouček je bohužel nemožné, jako u většiny národohospodářských pouček, jež mají co činiti s nevypočitatelnými reflexy lidské povahy. Činí-li náš oběh asi 6 miliard Kč, není vyloučeno, že bychom jej mohli při nezměněné úrovni výroby statků civilních zvýšiti o čtvrtinu, snad i o třetinu, aniž by se to projeвило v její hodnotě. Nikdo to však s jistotou nemůže tvrdit. Tato částka by však zdaleka nestačila na naše vyzbrojení, jehož náklady jsou několikanásobně větší. Právě naopak, měnové důsledky této operace mohly by jeho uskutečnění ohrozit.

Ve svých důsledcích byla inflace právem nazvána nejnespravedlivější formou zdanění

Zůstane proto měnová inflace spolu s ostatními úvěrovými operacemi měnovými jen „ultima ratio“, posledním, řekl bych zoufalým prostředkem, ke kterému sáhne stát teprve tehdy, až všechny ostatní zdroje budou do dna vyčerpány, až půjde o bytí či nebytí národa.

2. Jinou formou, kterou může stát v krátké době opatřit si velké prostředky na zbrojení, jsou jednorázové dávky majetkové nebo jiné, na krátký čas omezené mimořádné berně.

Daně majetkové, mají-li opravdu vynést značnější částky, musí býti dosti vysoké. Jejich ukládání, již tak velmi nesnadné a nákladné, jest proto ztíženo i snahou poplatníků po úniku, k němuž tyto daně poskytují nesčetně mnoho lákavých příležitostí. Zažili jsme to sami u naší dávky z majetku a přírůstku na majetku. Tato daň, zavedená těsně po válce, není ani dnes ve všech směrech definitivně skončena. Naše dávka z majetku byla poměrně dosti vysoká. Vynesla sotva polovinu původně předpokládané částky. Zdržel se však náš výběrčí aparát v předpisování a vybírání ostatních daní, což se projevilo opět poklesem jejich výnosu. Per saldo byl proto její výnos ještě menší. Při tom naše dávka z majetku byla technicky jednou z nejlepších a nejuspěšnějších. Majetkové dávky v ostatních státech nedosáhly ani tohoto polovičního úspěchu.

Úspěšnější bývají již jiné mimořádné, na krátkou dobu omezené daně a dávky, konstruované pravidelně ve formě přírážek k daním již zavedeným. Příkladem jest náš právě zavedený příspěvek na obranu státu a mimořádná daň ze zisků. Tyto daně ovšem znásobňují sazbu daní pravidelných, a tudíž i jejich malé nespravedlnosti původní mění ve větší. Také znásobňují možnosti úniku a snahu po něm.

Majetkové dávky a ještě více snad mimořádné daně krutě přiškrcují celé národní hospodářství. Zvláště v dobách ustupující hospodářské krise jsou tyto následky na pováženou. Mají však i jiné neblahé následky. Má-li větší poplatník zaplatit ze svého důchodu 70—80 % na daních a nemůže se odhodlat k zatajení daně, snadno to podlomí jeho podnikavost. Snadno dojde k názoru, že bude na tom lépe, bude-li se namáhati méně, protože přirozeně pro něj má význam jen ten důchod, který mu zbude po zaplacení daní. Se strany jiné sluší opět míti na mysli, že jednak se stoupající sazbou stoupá snaha vyhnouti se zákonně či protizákonně placení daní, jednak se stoupajícím základem stoupá i možnost zákonného či protizákonného vyhnutí se daním. Zatím však co základ stoupá řadou aritmetickou, stoupají tyto snahy (či klesá morálka berní) a tyto možnosti řadou geometrickou.

Celkem sluší i tyto prostředky, snad jen s výjimkou inflace, považovati za poslední útočiště. Má se k nim sáhnouti jen tehdy, nemá-li stát ani žádného likvidovatelného jmění ani možnosti si vypůjčit. Je to prostředek, který si má stát rezervovat až pro skutečný válečný stav, poněvadž pak by mu již opravdu nezbylo nic jiného než inflace, tedy prostředek zoufalý.

3. Jednou z nejobvyklejších forem financování vyzbrojení jsou státní půjčky. Co to vlastně znamená, že si stát na zbrojení vypůjčí? Znamená to, že jedna skupina soukromých hospodářství vyrobí pro stát všechny výzbrojní statky a druhá skupina tyto statky za stát skupině první zaplatí. Všichni členové státní pospolitosti pak po delší či kratší dobu splácejí této druhé skupině částku jí vynaloženou. Stát funguje jen jako prostředník pro tyto platy, jichž účelem je rovnoměrné rozvržení výzbrojního břemene na všechny členy státu. Splátky od členů státní pospolitosti vybírá stát formou daní a odevzdává je ve formě úroku a úmoru těm, kdo svého času za něj zaplatili, případně jejich právním nástupcům.

Ani u půjček z ciziny není podstatně jiný stav. Sluší totiž míti na paměti, že větší mezinárodní platy mohou býti prováděny jen zbožím. Půjčí-li nám cizí stát na naše vyzbrojení, znamená to, že k nám doveze buď samy výzbrojní statky anebo jiné statky. Doveze-li k nám výzbrojní statky, musíme mu za ně zaplatit jinými statky, jež naše hospodářství musí vyrobit a vyvézt, a výrobcům těchto statků musíme opět zaplatit. Půjčí-li nám jiné statky, kterými zaplatíme našim výrobcům statků výzbrojních, musíme mu stejné či jiné statky vrátit, a za tím účelem je doma vyrobit. Na věci nic nemění, jestliže půjčeným statkem je zlato.

Je jasné, že tato forma jest vhodná jedině pro financování jednorázového vyzbrojení, že se nehodí pro financování pravidelných a trvalých nákladů výzbrojních. O tom, do jaké míry bude lze jí užiti, rozhodnou poměry na úrokovém trhu domácím či cizím.

4. Prostředkem, jehož po mém názoru má býti v prvé řadě užito k financování jednorázového vyzbrojení, je likvidace či přímé upotřebení oné části státního majetku, které není zapotřebí k výkonu veřejnoprávní funkce státu.

Z různých příčin nashromáždí se průběhem doby ve vlastnictví každého státu poměrně i absolutně značné substráty majetkové, které nejsou nezbytné k výkonu jeho veřejnoprávních funkcí. Jsou to speciální fondy, jichž účel se stal obsoletním, částky, které stát v důsledku převzetí záruk musil zaplatit za soukromé podniky, přímé půjčky soukromým podnikům poskytnuté z důvodů veřejných, jež pominuly, akcie, budovy,

podniky, které se při nejrůznějších příležitostech dostanou do státního vlastnictví.

I náš stát má miliardové jmění, které neslouží k výkonu jeho funkcí. Přesných dat o jeho výši v úředních publikacích bohužel nenajdeme, veřejnost o nich sotva ví. Patří sem na př. 87 státních fondů se jměním přes 1700 mil. Kč. Toto jmění jest uloženo v hotovosti u různých ústavů peněžních, v akciích, ve státních i soukromých dluhopisech, v činžovních domech, pozemcích a podnicích. Pak je to několikamiliardová částka, kterou stát jednak v důsledku převzatých záruk musil za soukromé podnikatele zaplatit, jednak přímo takovým podnikatelům půjčil. Konečně to jest řada stamilionových podniků ryze soukromohospodářské povahy. Jsou to doly uhelné i jiné, továrny a jiné průmyslové podniky, zemědělské a lesní statky (z nich ovšem pro naše účely hodí se jen ony ve vnitrozemí), obytné činžovní domy, stavební parcely. Nemáme, jak řečeno, přesného a úplného seznamu všeho státního a veřejného majetku.

Značná část tohoto jmění, zejména pohledávek, jest ovšem nedobytná a ztracená, velická část není likvidní. Není však rovněž pochybné, že podstatná část, snad třetina, by se v krátké době dala zlikvidovat. Dobré pohledávky mohou být převedeny na peněžní ústavy, akcie prodány, stejně i podniky, činžovní budovy, stavební parcely, zemědělské statky atd.

Postupná likvidace, moudře a opatrně provedená, nemusila by se ani nepříznivě projevit na trhu těchto statků. Docílilo by se jí však vedle financování jednorázového vyzbrojení i podstatného zlepšení podmínek pro financování trvalého zbrojení. Prodejem soukromníkům zvětší se totiž sektor individuálního hospodaření ve státě, tedy onen sektor, který platí státu daně. Stát by si vytvořil nové berní subjekty.

ZÁVĚR

Celkem plyne z našich úvah, že financování jest pouhou formou, jež má umožniti, aby břemeno zbrojení bylo rovnoměrně rozvrženo na všechny členy státní pospolitosti. Nesmí proto spravedlivé rozvržení tohoto břemene již předem znemožňovat. Dále plyne, že proto musí býti financování přizpůsobeno struktuře zbrojení. Konečně musí býti volena vždy ta forma, která v daných poměrech národní hospodářství nejméně zatěžuje. Teprve po vyčerpání forem méně tíživých směji býti v uvedeném pořadí postupně voleny formy tíživější.

Ze skutečnosti, že statky výzbrojní nemají soukromohospodářské užitečnosti, a že tudíž jediným kupcem je stát, plyne dále, že stát je nejen oprávněn, nýbrž přímo povinen organisovat jejich výrobu a tvorbu jejich cen s hlediska veřejnohospodářského. Přiznáváme-li státu právo regulovati výši mzdy za službu vojenskou prostřednictvím všeobecné branné povinnosti, nemůžeme mu upírat, ani v míru, právo na obdobnou regulaci výroby a cen statků výzbrojních. Tyto úvahy jdou však mimo rámeček našeho tematu.

Prof. Engliš uvedl ve své známé řeči při otevření nové spořitelní budovy v Napa-jedlích (31. října 1937), že vidí jen tři cesty pro financování zbrojení, totiž inflaci, dluhy a daně. S tím nemohu souhlasiti, protože zapomíná na upotřebení státního majetku a nedbá na strukturu našeho zbrojení. Stejně nemohu souhlasiti s těmi, kdož hovoří o zaplacení zbrojení ze substance národního jmění. Zaplacení zbrojení ze substance národního jmění je totiž myslitelné jen v tom případě, když bychom část stávající substance vyvezli za hranice a výměnou za to dovezli výzbrojní statky. Jinak je to hospodářsky nemožné. Odčerpáme-li jakýmkoli způsobem část „substance“ některým členům národní pospolitosti, zaplatíme ji opět oněm členům, kteří vyrobili buď přímo

výzbrojní statky, anebo statky civilní, určené na zaplacení dovezených statků výzbrojních. Ta „substance“ se pro národní jmění neztratí, jen změní svého vlastníka, což s hlediska státu je prima facie bez významu.

Není pochyb, že ani otázka výroby výzbrojních statků a tvorby jejich cen neujde v brzké době řešení. Válku dnes již nevede armáda, nýbrž celý ozbrojený národ. Nejvyšší válečná rada státu musí mít k ruce vedle vojenského generálního štábu i civilní hlavní štáb, složený z odborníků hospodářských, právních a technických, má-li si v době války vskutku udržeti vedení války. Pak teprve budeme moci hovořit o „národu ve zbraní“.

JAN M. NOVOTNÝ